

Universiteit Utrecht

Master Psychologie, Sociale Psychologie

THESIS

Trek jij je wat aan van anderen? De angst om negatief geëvalueerd te worden en de evaluatie van jezelf en de morele weigeraar.

Iris van Aarnhem 3535142

Datum: 12-09-2014

Florien Cramwinckel

2^e Lezer: Esther Papies

Universiteit Utrecht

Aantal woorden: 7.736

Samenvatting

Dit paper onderzoekt het belang van de angst om negatief geëvalueerd te worden in morele kwesties. In dit experiment hebben de participanten een pro bio-industrie betoog of een anti bio-industrie betoog geschreven. Vervolgens is de angst om negatief geëvalueerd te worden gemanipuleerd en zijn de participanten onderworpen aan een fictieve morele confrontatie. Hierbij weigert een persoon het betoog te schrijven op basis van morele principes. Uit eerder onderzoek blijkt dat een morele confrontatie leidt tot een negatieve beoordeling van zowel de weigeraar als zichzelf. Dit onderzoek laat over het algemeen genomen tegenovergestelde effecten zien. In dit onderzoek beoordelen de personen de morele weigeraar en zichzelf juist positiever na een morele confrontatie. Het effect wat wel overeenkomt met de verwachtingen was de *likeability* van de morele weigeraar. Deze bleek lager voor participanten die een pro bio-industrie betoog hadden geschreven dan participanten die een anti bio-industrie hadden geschreven. Samenvattend bevestigt dit onderzoek niet de verwachte hypothese dat mensen die een sterke angst ervaren om negatief geëvalueerd te worden de morele weigeraar en zichzelf negatiever beoordelen.

Kernwoorden: moraliteit; morele confrontaties; morele weigeraar; bio-industrie; fear of negative evaluation.

Trek jij je wat aan van anderen? De angst om negatief geëvalueerd te worden en de evaluatie van jezelf en de morele weigeraar.

Mensen worden in het dagelijks leven vaak geconfronteerd met morele kwesties die betrekking hebben op bijvoorbeeld religie, maatschappelijke ontwikkelingen, sekse en cultuurverschillen. Van jongs af aan leren kinderen dat het wenselijk is om moreel goed gedrag te vertonen (Lerner, 1980). Volgens de moral self-regulation theorie (Zhong, 2009) is de mens van nature een sociaal wezen dat streeft naar een morele balans, waarbij de mens zichzelf wil zien als een goed en moreel zuiver persoon (Zhong, 2009). Als deze morele balans echter in gevaar wordt gebracht, bijvoorbeeld door een morele confrontatie kan de persoon zich bedreigd voelen in zijn zelfbeeld. Een morele confrontatie is een situatie waarin één persoon een desbetreffende handeling uitvoert waarna een andere persoon dezelfde handeling weigert, vanwege morele redenen. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor zowel de evaluatie van de persoon zelf als de evaluatie van de bron van de dreiging (Sherman & Cohen, 2002). Een morele weigeraar is een persoon die om morele redenen weigert bepaald gedrag te vertonen. In dit onderzoek wordt onderzocht of mensen negatiever reageren op een morele confrontatie als ze bang zijn negatief geëvalueerd te worden. Het onderwerp van de morele confrontatie betreft de bio-industrie.

Uit onderzoek van Cramwinckel, van Dijk, Scheepers en van den Bos (2013) is gebleken dat mensen negatiever reageren op een persoon die iets weigert vanuit moreel oogpunt dan iemand die iets weigert vanuit een niet-moreel oogpunt. In dit recente experimentele onderzoek moesten participanten worst proeven, waarna ze werden geconfronteerd met een morele weigeraar. Cramwinckel en collega's (2013) lieten zien dat mensen die het stukje worst aten negatiever reageerden op vegetariërs die vanuit morele redenen vleesconsumptie weigerden dan op vegetariërs die vanuit niet-morele redenen

vleesconsumptie weigerden. Deze participanten beoordeelden zichzelf en de morele weigeraar negatief.

Het negatief beoordelen van de morele weigeraar en zichzelf heeft volgens Osgood, Suci en Tannenbaum (1957) te maken met het zelfconcept. Osgood et al. (1957) toonden aan dat moraliteit een belangrijk onderdeel is van het zelfconcept. Hoe een persoon over zichzelf denkt en welk beeld degene van zichzelf heeft is van invloed op hoe men interacteert met anderen. Onderzoek van Ellemers (2008) naar moraliteit in groepssituaties en individuele situaties stelt zelfs dat moraliteit in beide situaties het meest belangrijke onderdeel is van het zelfconcept. Moreel handelen is belangrijk voor het ontwikkelen van een positieve zelfevaluatie. Als mensen moreel handelen vormt men een positiever beeld over zichzelf dan als mensen immoreel handelen (Ellemers, 2008). Als een persoon immoreel handelt en vervolgens wordt geconfronteerd met een morele weigeraar, ontstaat er dus een bedreiging voor het zelfconcept van de persoon waarna de persoon zichzelf negatiever zal beoordelen (Cramwinckel et al., 2013). Deze confrontatie is bedreigend, omdat de persoon zijn morele handelingen in twijfel kan trekken en zich afvraagt ‘Heb ik wel moreel gehandeld?’.

In het onderzoek van Monin et al. (2008) werd de bedreiging van het zelfbeeld onderzocht. De participanten werd gevraagd om een verdachte aan te wijzen van een misdaad. Hierbij konden de participanten kiezen uit twee blanke personen en één donkere persoon. Nadat de participanten een persoon hadden aangewezen, het merendeel wees de donkere persoon aan als de dader, werden ze geconfronteerd met een morele weigeraar. Deze morele weigeraar gaf aan niet mee te willen werken, omdat hij het een racistische opdracht vond. De morele weigeraar vond het racistisch om de donkere persoon te zien als een voor de hand liggende verdachte. Later evalueerden de participanten deze morele weigeraar en bleek dat de participanten zich bedreigd voelde in hun eigen moraliteit. De participanten hadden namelijk zelf iets ‘immoreels’ gedaan en de opdracht niet geweigerd (Monin et al., 2008).

Een confrontatie met een morele weigeraar kan dus als bedreigend worden ervaren. De persoon die 'immoreel' gedrag heeft vertoond kan zich bedreigd voelen, omdat het vertoonde gedrag misschien niet zo moreel zuiver was als gedacht. Morele statements verschillen van persoonlijke voorkeuren, omdat morele statements universeel zijn (Haidt, Rosenberg & Hom, 2003). Dit suggereert dat morele statements voor iedereen gelden en niet alleen voor de persoon die een statement maakt over morele gedragingen of immorele gedragingen. De persoon kan zich hierdoor extra bedreigd voelen, omdat de persoon in twijfel trekt of hij/zij zich wel zo moreel heeft gedragen als hij/zij zou willen (Haidt et al., 2003).

De morele standaard van een persoon is een belangrijke richtlijn voor individueel gedrag (Ellemers, 2008). Cross-culturele studies naar het belang van moraliteit wijzen uit dat leven vanuit een moreel principe voor mensen belangrijker is dan leven vanuit principes als competentie, intelligentie of het bereiken van gestelde doelen (Schwartz's, 1992). Het belang van leven naar een morele standaard is tevens te zien in het onderzoek van Manstead (2000) naar de Theory of Planned Behavior. Dit onderzoek laat zien dat het gevoel van een morele verplichting een onafhankelijke voorspeller is voor motivationeel gedrag. Dit wil zeggen dat het naleven van een morele standaard van invloed is op het menselijke gedrag en de drijfveer van dit gedrag.

Zodra een morele standaard niet wordt nageleefd, ontstaat er de angst voor de reactie van anderen (Cialdini, 1994). Mensen zijn bang dat er over hun geoordeeld wordt zodra een morele standaard niet wordt nageleefd. De theorie van Leary (1983) sluit hierop aan. Deze theorie veronderstelt dat mensen angst ervaren om negatief geëvalueerd te worden. Uit onderzoek van Leary (1983) blijkt dat mensen vaak sociale angsten ervaren. Sociale angst houdt in dat mensen bang zijn om negatief geëvalueerd te worden door een ander.

Moraliteit is erg belangrijk voor mensen en hiermee ook het moreel juist handelen van een persoon. Als een persoon niet moreel juist handelt kunnen mensen negatiever reageren op

deze persoon. Mensen willen dus graag moreel juist handelen om hierdoor aan de morele standaard te voldoen. Zodra er echter niet aan de morele standaard wordt voldaan, ervaart men sociale angst en is de persoon bang om negatief geëvalueerd te worden door anderen. De angst voor negatieve evaluaties heeft betrekking op het gevoel van angst die is gekoppeld aan negatieve evaluatie tijdens het anticiperen of deelnemen aan een sociale situatie (Leary, 1983). De verwachte hypothese van dit onderzoek is dat mensen die sterke angst ervaren om negatief geëvalueerd te worden negatiever op een morele weigeraar en zichzelf reageren dan mensen die een minder sterke angst ervaren om negatief geëvalueerd te worden. De verwachting is dat door het manipuleren van de context, de participant zich bedreigd voelt in zijn zelfbeeld en hierdoor zowel de morele weigeraar als zichzelf negatiever beoordeelt.

Het huidige onderzoek

Moreel handelen is voor mensen belangrijk. In dit onderzoek wordt er gekeken naar hoe mensen reageren op zichzelf en een morele weigeraar na een morele confrontatie. De participanten worden geconfronteerd met zowel een morele weigeraar als een niet-morele weigeraar. Na deze morele confrontatie wordt aan de participanten gevraagd om zichzelf en de weigeraar te beoordelen. Door deze evaluaties kan er gekeken worden naar hoe mensen zichzelf en de morele weigeraar evalueren en of de angst om negatief geëvalueerd te worden van invloed is geweest op deze evaluatie.

In dit experimentele onderzoek werd de angst om negatief geëvalueerd te worden bij de participanten gemanipuleerd. Door aan de helft van de participanten te vertellen dat hij/zij straks geëvalueerd zou worden door een proefleider, werd de angst om negatief geëvalueerd te worden aangewakkerd. De andere helft van de participanten, de controlegroep, werd niet verteld over de evaluatie. Vervolgens vond er een morele confrontatie plaats met betrekking tot de bio-industrie. De bio-industrie is een bedrijfstak die met de hoogst mogelijke efficiënte

manieren vlees, melk en eieren produceert. Dit gaat ten koste van het welzijn van de dieren, omdat er sprake is van een hoge dierdichtheid, schaalvergroting en de zogeheten megastallen waar duizenden dieren opgepropt zitten ([http://www.encyclo.nl/begrip/bio%20 industrie](http://www.encyclo.nl/begrip/bio%20industrie)). Het welzijn van dieren is een actueel thema waarbij moraliteit een grote rol speelt. In dit experiment werd aan de participanten gevraagd een betoog te schrijven over de bio-industrie waarbij zowel een positief als een negatief standpunt werd ingenomen. De assumptie is dat de meerderheid van de mensen de bio-industrie als fout en immoreel kwalificeert, waardoor de helft van de participanten dus werd gevraagd iets ‘immoreels’ te doen.

Methode

Deelnemers en design. In totaal hebben er 231 studenten deelgenomen aan het onderzoek. Hiervan zijn 22 personen niet meegenomen in de analyse vanwege zwaarwegende redenen; 15 mensen hadden al eerder meegedaan aan een vergelijkbaar onderzoek en zeven personen hadden zich niet aan de opdracht gehouden. Deze zeven personen hadden of geen betoog geschreven ($n=3$) of een betoog dat over biologisch eten ging in plaats van over de bio-industrie ($n=3$). Tevens had één participant zich niet aan de opdracht gehouden door een verkeerde positie in te nemen. Deze data zijn niet meegenomen in de analyse. De uiteindelijke steekproef bestaat uit 209 personen (75 Man, 134 Vrouw, $M_{leeftijd} = 21.74$, $SD_{leeftijd} = 3.70$). De participanten werden random toegewezen aan een van de acht condities in het 2 (Context: Zwak vs Sterk) x 2 (Weigeraar: Moreel vs Niet-Moreel) x 2 (Essay: Pro bio-industrie vs Anti bio-industrie) design.

Procedure. Bij aanvang van het experiment werden de participanten in een aparte afgesloten ruimte met computer gezet. De deelnemers begonnen met het lezen van de volgende definitie: *‘De bio-industrie is een geheel van economische activiteiten waarbij grootschalig en zo bedrijfsmatig mogelijk dieren worden gehouden voor de productie van*

vlees, melk en eieren. Dit gebeurt onder meer door veel dieren te concentreren binnen een kleine leefruimte en processen vergaand te mechaniseren en te automatiseren'. Vervolgens werd de attitude ten opzichte van de bio-industrie gemeten doordat de participanten op een schaal van 0 tot 100 konden aangeven hoe ze over de bio-industrie dachten, waarbij 0 *helemaal negatief* is en 100 *helemaal positief*. De gemiddelde houding van de onderzoekspopulatie ten opzichte van de bio-industrie bleek redelijk negatief ($M = 30.39$, $SD = 22.05$), wat aansloot bij de assumptie dat mensen negatief zijn over de bio-industrie. Na het beantwoorden van de attitudevraag ten opzichte van de bio-industrie werd de betoogtaak gestart. Aan participanten werd gevraagd om ofwel een betoog te schrijven voor de bio-industrie, waarbij ze werd gevraagd om zich in te leven in een felle voorstander die verdedigt dat de bio-industrie goed is, of een betoog te schrijven tegen de bio-industrie, waarbij ze werd gevraagd om zich in te leven in een felle tegenstander die verdedigt dat de bio-industrie slecht is (Essay: pro bio-industrie vs anti bio-industrie). We gingen ervan uit dat het pro bio-industrie standpunt als immoreel werd ervaren. De deelnemers kregen de instructie om het standpunt zo overtuigend mogelijk over te brengen.

De participanten met de pro bio-industrie conditie kregen de volgende tekst te lezen: *'Probeer je in te leven dat je een grote voorstander bent van de bio-industrie. Je bent er van overtuigd dat de bio-industrie goed is, bijvoorbeeld omdat de bio-industrie de wereldbevolking van voedsel kan voorzien, en andere manieren van voedsel produceren (bv. biologisch) niet genoeg voedsel opleveren*'.

De participanten met de anti-bio industrie conditie kregen de volgende tekst te lezen: *'Probeer je in te leven dat je een felle tegenstander bent van de bio-industrie. Je bent er van overtuigd dat de bio-industrie slecht is, bijvoorbeeld omdat de bio-industrie slechte leefomstandigheden heeft voor dieren, en andere manieren van voedsel produceren (bv. biologisch) diervriendelijker zijn*'.

Vervolgens werd de context manipulatie toegepast, waarbij aan de helft van de participanten werd gemeld dat het geschreven betoog geëvalueerd ging worden door de proefleider prof. dr. E.G.M. van Dijk (sterke evaluatieve context). Aan de andere helft van de participanten werd dit niet gemeld. Het vermelden aan de participant van de evaluatie van het betoog is onderdeel van de ‘coverstory’. In realiteit werden de betogen niet gelezen door prof. dr. E.G.M. van Dijk. De betogen zijn enkel achteraf gelezen om vast te kunnen stellen of de participanten zich aan de opdracht hadden gehouden.

Na de contextmanipulatie werd de weigeraarmanipulatie toegepast. Nadat de participanten het betoog hadden geschreven werden de participanten geconfronteerd met de gefingeerde reactie van een morele weigeraar of een niet-morele weigeraar. De morele weigeraar vermeldde dat hij/zij er vanuit moreel oogpunt niet achter stond om een pro bio-industrie standpunt in te nemen. De participanten lazen de volgende reactie: *‘Ik weiger om deze taak uit te voeren, omdat ik de bio-industrie slecht vind en er niet achter sta. Ik wil deze opdracht dus niet doen, want dat gaat tegen mijn morele principes in. Ik ga niet iets doen wat niet bij mijn overtuigingen past, alleen omdat ik mee doe aan een onderzoek’.*

Bij de confrontatie met een niet-morele weigeraar van een pro bio-industrie betoog, lazen de participanten de volgende reactie: *‘Ik weiger om deze taak uit te voeren, omdat ik een handblessure heb en geen lange stukken achter elkaar mag typen. Ik wil deze opdracht dus niet doen, want dat is een extra belasting voor mijn hand. Ik ga niet iets doen wat die blessure kan verergeren, alleen omdat ik mee doe aan een onderzoek’.*

Nadat alle participanten waren geconfronteerd met een morele weigeraar of een niet morele weigeraar werd aan de participanten gevraagd om zowel het karakter van de weigeraar als zichzelf te beoordelen. Het karakter van de weigeraar en de zelf-evaluatie werden beoordeeld met items die gebaseerd zijn op het onderzoek van Monin et al. (2008).

Deze items werden beantwoord op een zeven-punts Likertschaal lopend van 1 ('*Helamaal niet*') tot 7 ('*Helemaal*' is).

De beoordeling van de weigeraar werd gemeten aan de hand van 45 items. De *Likability* van de weigeraar werd gemeten aan de hand van 20 items waarbij is gevraagd in hoeverre de weigeraar: slim, sterk, zelfverzekerd, actief, goedaardig, aardig, warm, eerlijk, rechtvaardig, plezierig, onafhankelijk, vrijgevig, volwassen, moreel, iemand met veel zelfvertrouwen, ethisch, goed, redelijk, iemand die een goede vriend van mij zou kunnen zijn, een prettig iemand om mee samen te werken was (Cronbach's $\alpha = .94$).

De *agency* van de weigeraar werd ook gemeten aan de hand van 20 items waarbij is gevraagd in hoeverre de weigeraar: dom, zwak, onzeker, passief, wreed, onaardig, koud, oneerlijk, onrechtvaardig, onplezierig, afhankelijk, krenterig, onvolwassen, immoreel, iemand met weinig zelfvertrouwen, onethisch, slecht, onredelijk, een vervelend persoon en irritant was (Cronbach's $\alpha = .94$).

Vervolgens werd de weigeraar beoordeeld aan de hand van vijf items waarbij de participant moest aangeven in hoeverre hij/zij de weigeraar: respecteert, vertrouwt, bewondert, verwerpt (omgepooled) en veracht (omgepooled)(Cronbach's $\alpha = .79$).

De *zelf-evaluatie* van de persoon werd gemeten aan de hand van 23 items waarbij de participant aangaf in hoeverre hij/zij zichzelf op dat moment: goed, blij met jezelf, vastbesloten, blij, comfortabel, vreedzaam, opgewonden, tevreden met jezelf, energiek, optimistisch, zelfverzekerd, vriendelijk, zorgelijk (omgepooled), ongemakkelijk (omgepooled, oncomfortabel (omgepooled), vermoeid (omgepooled), ontevreden met jezelf (omgepooled), geïrriteerd door jezelf (omgepooled), boos op jezelf (omgepooled), teleurgesteld in jezelf (omgepooled), vol zelf-kritiek (omgepooled), schuldig (omgepooled) en walging voor jezelf voelde (omgepooled) (Cronbach's $\alpha = .90$).

Naast de beoordeling van het karakter van de weigeraar en de zelf-evaluatie werd ook

The Fear of Negative Evaluation (FNE) gemeten om eventueel de manipulatie te kunnen controleren. The Fear of Negative Evaluation Scale (FNE) werd gemeten met BFNE bestaande uit 12 items die worden beantwoord met een vijf-punts Likertschaal lopend van 1 (*Not all characteristic of me*) tot 5 (*Extremely characteristic of me*). Voorbeeld items zijn ‘*I worry about what other people will think of me even when I know it doesn’t make any difference*’ en ‘*When I am talking to someone, I worry about what they may be thinking about me*’ (Leary, 1983), (Rodebaugh et al., 2004). Het invullen van de BFNE werd bewust aan het einde van het onderzoek gedaan, zodat dit niet van invloed was op de verdere resultaten (Cronbach’s $\alpha = .89$). Vervolgens werden er vragen gesteld gerelateerd aan *de vegetarische status* van de participant en de mate van *Vlees eet gedrag*: ‘*Ben je vegetarisch?*’, ‘*zo ja: wat is de reden van het vegetarisch zijn?*’ en ‘*Volg je een ander soort dieet*’. De vragen over het eten van vlees bestonden uit drie items (Cramwinckel et al., 2013): ‘*vlees eten is onethisch*’, ‘*vlees is lekker*’ en ‘*hoeveel dagen in de week eet je vlees?*’. De vragen werden beantwoord met een zeven-punts Likertschaal. Deze vragen zijn in het onderzoek meegenomen om de algemene attitude ten opzichte van het eten van vlees weer te geven.

Aan het einde van het experiment werd aan de deelnemers gevraagd of hen iets was opgevallen gedurende het onderzoek en werd er door de participanten een korte vragenlijst ingevuld over enkele demografische gegevens (sekse, leeftijd, soort studie en jaar van aanvang van studie). Tevens werd er aan de participanten gevraagd of ze al eerder aan een vergelijkbaar onderzoek hadden meegedaan. Afsluitend werden de deelnemers bedankt voor hun deelname en werden ze beloond voor hun medewerking.¹

¹ In het onderzoek werden tevens 11 vragen gesteld om de bio-industrie attitude te meten. De bio-industrie attitude vragen zijn echter wegens een technische fout niet opgeslagen en dus ook niet meegenomen in het verdere onderzoek

Resultaten

Data analyse plan. Het analyseren van de data is gedaan aan de hand van twee stappen. De eerste stap van het analyseren van de data was het creëren van betrouwbare schalen om de beoordeling van de weigeraar en zichzelf te kunnen meten. Dit is gedaan door middel van een Principiële Componenten Analyse (PCA) met een orthogonale (varimax) rotatie en een exploratieve factoranalyse. Door het uitvoeren van een PCA worden de items van het beoordelen van de weigeraar en zichzelf in verschillende schalen ingedeeld. In de tweede stap is de hypothese getest aan de hand van ANCOVA'S en regressieanalyses.

Schaal constructie

Beoordeling weigeraar. De vragenlijsten voor het beoordelen van de weigeraar bevatte in totaal 45 vragen (Tabel 1). Voorafgaand aan deze factoranalyse is er een Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) analyse uitgevoerd om de homogeniteit van de items vast te stellen. De waarde van KMO (.94) bleek een acceptabele waarde te zijn, omdat $KMO > .60$. De Barlett's test of $\chi^2(990) = 7764.54, p < .001$. Dit gaf aan dat de correlatie tussen deze 45 items groot genoeg was om een PCA uit te kunnen voeren. De PCA wees uit dat er sprake was van twee schalen. Dit was duidelijk te zien aan de knik in de scree plot na twee factoren, de factorladingen, de verklaarde variantie en de eigenwaarden van de factoren.

Door een exploratieve factoranalyse uit te voeren kon er in meer detail gekeken worden naar de onderliggende verhoudingen van de items. In eerste instantie is er gekeken naar het aantal factoren met een eigenwaarde per factor boven 1. Dit bleken er zeven te zijn. Vanaf de tweede factor nam de eigenwaarde echter weinig af, wat aangeeft dat er sprake is van twee factoren. De verklaarde variantie gaf aan dat deze twee factoren samen 52.27 % van de variantie verklaren. Zowel de scree plot als de verklaarde variantie geven aan dat er twee factoren aanwezig zijn die samen meer dan de helft van de variantie verklaren.

Na het interpreteren van de exploratieve factoranalyse zijn er tevens gedwongen

factoranalyses uitgevoerd, waarbij het aantal factoren verschilde van één tot zeven. Door te kijken naar de ‘Rotated Component Matrix’ is te zien dat het geroteerde factorpatroon het best te interpreteren was met twee factoren, namelijk de *Likability van de weigeraar* (de mate waarin de weigeraar als aardig, warm en goed wordt ervaren) en de *Agency van de weigeraar* (de mate waarin de weigeraar als zelfverzekerd, sterk en onafhankelijk wordt ervaren). Met twee factoren was een groot deel van de factoren hoog geladen, 33 items van de 45 ($> .55$) (Tabachnick & Fidell, 2007). Op basis van deze verkregen data en de data van de exploratieve factoranalyse is er gekozen voor twee factoren. Door een te lage factorlading ($< .55$) zijn er in totaal 12 items verwijderd (Alle items met een te lage factorlading zijn niet-dikgedrukt in Tabel 1). De dikgedrukte waarden, in Tabel 1 te zien, zijn de waarden met een factorlading $> .55$ en zijn hierdoor relevant voor de analyse. Nadat de schaal is geconstrueerd is er een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd om de betrouwbaarheid van de schaal vast te stellen. Een schaal is betrouwbaar als er sprake is van Cronbach’s $\alpha > .70$ (Field, 2013). Zowel de schaal *Likeability* (Cronbach’s $\alpha = .95$) als *Agency* (Cronbach’s $\alpha = .83$) bleken betrouwbaar. Door een correlatie-analyse uit te voeren is de correlatie tussen de schalen *Likeability* en *Agency* berekend (Pearsons Correlation = $.72$). Ondanks het feit dat deze correlatie zeer sterk is ($> .70$), is er voor gekozen om de schalen niet samen te voegen, zodat er een duidelijk onderscheid kan worden gemaakt tussen de *Likeability* van de weigeraar en de *Agency* van de weigeraar.

Zelfevaluatie. De vragenlijst van de zelfevaluatie bevatte in totaal 23 items. Net zoals bij de negatieve beoordeling van de weigeraar werd in eerste instantie een Kaiser-Meyer-Olkin maat toegepast om de homogeniteit van de items vast te stellen. De waarde van KMO ($.89$) bleek een acceptabele waarde te zijn, omdat $KMO > .60$. De Barlett’s test of $\chi^2 (990) = 2535.405$, $p < .001$, gaf aan dat de correlatie tussen deze 23 items groot genoeg was om een PCA uit te kunnen voeren.

De PCA gaf aan dat de items samen drie schalen vormen. Door middel van een exploratieve factoranalyse is de onderliggende structuur en samenhang van de items bekeken. In eerste instantie is er gekeken naar de eigenwaarden van de factoren. Hiervan hadden er vijf een eigenwaarde boven de één. Vanaf de derde factor nam de eigenwaarde weinig af, waardoor er gekozen is voor in totaal drie factoren. Deze drie factoren verklaren samen 54,36% van de variantie. Verder wees de scree plot uit dat de waarden na de derde factor niet sterk afnemen. Er is gekozen voor drie factoren in plaats van twee, omdat twee factoren samen minder dan de helft van de variantie zouden verklaren (47,4%). Zowel Kaiser's criteria als de scree plot duiden op de aanwezigheid van drie factoren.

Tevens blijkt uit de 'Rotated Component Matrix' dat het geroteerde factorpatroon het best te interpreteren was bij drie factoren, namelijk de *Positieve Zelfevaluatie* (Cronbach's $\alpha = .89$) van de participant, de *Negatieve Zelfevaluatie* (Cronbach's $\alpha = .90$) en *Comfortabiliteit* (Cronbach's $\alpha = .83$). Door een correlatie-analyse uit te voeren is de correlatie tussen *Positieve Zelfevaluatie* en *Negatieve Zelfevaluatie* berekend (Pearsons Correlation = .57), de correlatie tussen *Positieve Zelfevaluatie* en *Comfortabiliteit* (Pearsons Correlation = .45) en de correlatie tussen *Negatieve Zelfevaluatie* en *Comfortabiliteit* (Pearsons Correlation = .47). Deze correlaties geven aan dat er wel een positief verband is tussen de schalen, maar dat deze niet extreem sterk is. Pas bij $> .70$ is er sprake van een zeer sterke positieve relatie tussen de schalen (Field, 2013). Op basis van deze gegevens is er voor gekozen om de schalen niet samen te voegen. Ook zijn er bij deze schalen betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd om de betrouwbaarheid van de schalen vast te stellen. Op basis van deze verkregen data en de data van de exploratieve factoranalyse is dus gekozen voor drie factoren. Door een te lage factorlading ($< .55$) zijn er in totaal vijf items verwijderd (Alle items met een te lage factorlading zijn niet-dikgedrukt in Tabel 2). De dikgedrukte waarden, in Bijlage 1 te zien, zijn de waarden met een factorlading $> .55$.

Hypotheses toetsen. Om de hypothesen te kunnen toetsen is er door middel van het uitvoeren van ANCOVA's gekeken of de beoordeling van de weigeraar en de zelfevaluatie werden beïnvloed door het betoog van de participanten (Pro bio-industrie vs Anti bio-industrie), door de Weigeraar (Moreel vs Niet-Moreel) en door de evaluatieve context (Zwakke evaluatieve context vs Sterke evaluatieve context). Hierbij zijn het essay, het betoog en de evaluatieve context de onafhankelijke variabelen en de beoordeling van de weigeraar en de zelfevaluatie de afhankelijke variabelen. Vervolgens is de bio-industrie attitude in de analyse meegenomen als covariaat, om te corrigeren voor de invloed van deze variabele. Door de covariaat mee te nemen in de analyse wordt er gekeken of deze variabele effect heeft op de relatie tussen de afhankelijke variabele en de onafhankelijke variabele.

Likability van de weigeraar. Uit de resultaten van de ANCOVA blijkt dat de covariaat die is meegenomen in de analyse niet significant gerelateerd was aan de *Likability* van de weigeraar, $F(7,201) = 0.79, p = .37, \eta^2 = .004$. Alleen de manipulatie Weigeraar (Moreel vs Niet Moreel) bleek significant te zijn en gaf dus als enige een hoofdeffect aan, $F(7,201) = 51.94, p < .001, \eta^2 = .21$. Het is opvallend dat dit hoofdeffect laat zien dat de niet morele weigeraar ($M = 3.13, SD = .85$) negatiever werd beoordeeld dan de morele weigeraar ($M = 4.08, SD = 1.06$). Dit gaat in tegen de hypothese dat de morele weigeraar negatiever beoordeeld wordt dan een niet-morele weigeraar. Verder werd er een marginaal significant effect gevonden voor de driewegsinteractie tussen Context, Weigeraar en Essay, $F(7,201) = 3.24, p = .07, \eta^2 = .016$. Een marginaal significant effect wil zeggen dat er geen sprake is van een significant effect ($p < .05$), maar wel van een klein effect ($p < .1$) (Field, 2013). Dit marginale significante effect is getoetst met een 'Simple Main Effects' analyse. Uit de analyse blijkt dat er een significant effect is tussen de zwakke evaluatieve Context, de Morele Weigeraar en Essay, $F(1,201) = 6.94, p = .009, \eta^2 = .03$. Dit effect laat zien dat een participant die een anti bio-industrie essay had geschreven in de zwakke evaluatieve Context

($M = 4.36$, $SD = 1.08$), de morele weigeraar positiever beoordeelde dan een participant die een pro bio-industrie essay had geschreven in de zwakke evaluatieve Context ($M = 3.63$, $SD = 1.05$). Deze bevindingen sluiten aan bij de verwachtingen van het onderzoek. De verwachting was dat participanten die een pro bio-industrie essay zouden schrijven (en hiermee iets ‘immoreels’ doen) de Morele Weigeraar negatiever zouden beoordelen dan participanten die een anti bio-industrie essay zouden schrijven. Deze resultaten komen dus overeen met de verwachting, ook al is het alleen in de zwakke evaluatieve Context zichtbaar. Alle andere hoofdeffecten en tweewegsinteracties bleken niet significant.

Tabel 1

Gemiddelden Likeability Weigeraar

Context Zwak

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie essay	$M^c = 3.16$, $SD = .95$	$M^a = 4.36$, $SD = 1.08$
Pro bio-industrie essay	$M^c = 3.14$, $SD = .76$	$M^b = 3.63$, $SD = 1.05$

Context Sterk

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie	$M^c = 3.15$, $SD = .89$	$M^c = 4.11$, $SD = 1.08$
Pro bio-industrie	$M^c = 3.07$, $SD = .83$	$M^c = 4.23$, $SD = .97$

*Noot = a verschilt significant van b

Agency van de weigeraar. Uit de resultaten van de ANCOVA blijkt dat de covariaat die is meegenomen in de analyse marginaal significant gerelateerd was aan de Agency van de weigeraar, $F(7,201) = 2.84$, $p = .09$, $\eta^2 = .01$. Uit de resultaten is alleen de manipulatie Weigeraar (Moreel vs Niet Moreel) significant gebleken, $F(7,201) = 83.69$, $p < .001$, $\eta^2 = .30$. Dit hoofdeffect laat zien dat de Agency van de niet-morele weigeraar ($M = 4.30$, $SD = .98$) lager werd beoordeeld dan de Agency van de morele weigeraar ($M = 5.60$, $SD = 1.03$). Ook deze resultaten sluiten niet aan bij de hypothese dat de morele weigeraar negatiever beoordeeld wordt dan de niet-morele weigeraar. De conditie Essay (Pro bio-industrie vs Anti bio-industrie) gaf een marginaal significant effect aan, $F(7,201) = 3.62$, $p = .06$, $\eta^2 = .02$. Dit marginale significante effect is getoetst met een ‘Simple Main Effects’ analyse. Uit de analyse

blijkt dat er een significant effect is voor de conditie Essay, $F(1,206) = 4.13, p = .04, \eta^2 = .02$). Dit kleine effect laat zien dat een participant die een anti bio-industrie betoog had geschreven ($M = 5.07, SD = 1.20$) de Agency van de weigeraar positiever beoordeelde dan een participant die een pro bio-industrie betoog had geschreven ($M = 4.81, SD = 1.17$). Deze ondervindingen sluiten aan bij de verwachting dat een participant die een pro bio-industrie betoog schrijft de Agency van de weigeraar negatiever beoordeelt. Voor de overige hoofdeffecten, tweewegs- en driewegsinteracties zijn geen significante effecten gevonden.

Tabel 2

Gemiddelden Agency Weigeraar

Context Zwak

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie essay	$M^c = 4.40, SD = 1.06$	$M^a = 5.80, SD = .99$
Pro bio-industrie essay	$M^c = 4.33, SD = 1.14$	$M^b = 5.09, SD = 1.17$

Context Sterk

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie essay	$M^c = 4.36, SD = .87$	$M^c = 5.70, SD = 1.02$
Pro bio-industrie essay	$M^c = 4.16, SD = .82$	$M^c = 5.67, SD = .88$

*Noot = a verschilt significant van b

Positieve Zelfevaluatie. Uit de resultaten van de ANCOVA blijkt dat de covariaat die is meegenomen in de analyse niet significant gerelateerd was aan de *Positieve Zelfevaluatie* van de weigeraar, $F(7,201) = .02, p = .88, \eta^2 = .00$. Verder zijn er geen hoofdeffecten van Weigeraar (Moreel vs Niet-Moreel), Essay (Pro bio-industrie vs Anti bio-industrie) en de evaluatieve Context (Zwak vs Sterk) op *Positieve Zelfevaluatie* gevonden. Tevens zijn er geen significante effecten gevonden voor de tweewegs- en driewegsinteracties.

Tabel 3

Gemiddelden Positieve Zelfevaluatie

Context Zwak

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie essay	$M = 5.09, SD = .58$	$M = 5.06, SD = .76$
Pro bio-industrie essay	$M = 5.12, SD = 1.15$	$M = 4.87, SD = .67$

Context Sterk

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
--	-----------------------	------------------

Anti bio-industrie essay	$M = 5.31, SD = .72$	$M = 5.25, SD = .59$
Pro bio-industrie essay	$M = 4.98, SD = .76$	$M = 5.12, SD = .91$

Negatieve Zelfevaluatie. Uit de resultaten van de ANCOVA blijkt dat de covariaat die is meegenomen in de analyse niet significant gerelateerd was aan de *Negatieve Zelfevaluatie* van de weigeraar, $F(7,201) = .04, p = .85, \eta^2 = .00$. Er zijn geen significante resultaten gevonden voor de *Negatieve Zelfevaluatie*. Wel is er een marginaal significant effect gevonden voor de conditie Context, $F = 2.97, p = .09, \eta^2 = .02$. Dit marginale effect geeft aan dat mensen met een zwakke evaluatieve context ($M = 5.70, SD = 1.11$) een negatievere zelfevaluatie hadden dan mensen met een sterke evaluatieve context ($M = 5.85, SD = .93$). Deze bevindingen sluiten niet aan bij de verwachting dat participanten met een sterke evaluatieve context een negatievere zelfevaluatie zouden hebben dan participanten met een zwakke evaluatieve context. Verder zijn er geen hoofdeffecten van Weigeraar (Moreel vs Niet-Moreel) en Essay (Pro bio-industrie vs Anti bio-industrie) op *Negatieve Zelfevaluatie* gevonden. Ook bleken de verdere tweewegs- en driewegsinteracties niet significant.

Tabel 4
Gemiddelden Negatieve Zelfevaluatie

Context Zwak

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie essay	$M = 5.67, SD = .97$	$M = 5.79, SD = .96$
Pro bio-industrie essay	$M = 5.69, SD = 1.41$	$M = 5.63, SD = 1.07$

Context Sterk

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie essay	$M = 6.03, SD = .82$	$M = 6.16, SD = .80$
Pro bio-industrie essay	$M = 5.75, SD = 1.05$	$M = 5.83, SD = 1.00$

Comfortabiliteit. Uit de resultaten van de ANCOVA blijkt dat de covariaat die is meegenomen in de analyse niet significant gerelateerd was aan de *Comfortabiliteit* van de participant, $F(7,201) = 1.26, p = .26, \eta^2 = .006$. Verder zijn er voor de condities Weigeraar

(Moreel vs Niet-Moreel), Essay (Pro bio-industrie vs Anti bio-industrie) en de evaluatieve Context (Zwak vs Sterk) op *Comfortabiliteit* geen significante effecten gevonden. De tweewegs- en driewegsinteracties zijn allemaal niet significant gebleken.

Tabel 5

Gemiddelden Comfortabiliteit

Context Zwak

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie essay	$M = 5.30, SD = 1.22$	$M = 5.48, SD = 1.34$
Pro bio-industrie essay	$M = 5.64, SD = 1.04$	$M = 5.48, SD = 1.11$

Context Sterk

	Niet morele Weigeraar	Morele Weigeraar
Anti bio-industrie essay	$M = 5.54, SD = 1.04$	$M = 5.69, SD = .90$
Pro bio-industrie essay	$M = 5.23, SD = 1.24$	$M = 5.67, SD = .93$

Discussie

In het onderzoek zijn drie factoren onderzocht: de angst om negatief geëvalueerd te worden, de confrontatie met de morele weigeraar en de niet-morele weigeraar en het schrijven van een pro bio-industrie essay of een anti bio-industrie essay. Er is hierbij onderzocht of mensen die een sterke angst ervaren om negatief geëvalueerd te worden negatiever reageren op een morele weigeraar en zichzelf dan mensen die een minder sterke angst ervaren om negatief geëvalueerd te worden. Tevens is er gekeken naar de reactie van de participant op de morele weigeraar en de niet-morele weigeraar. Hierbij is gekeken of mensen die een pro bio-industrie essay moesten schrijven, en hiermee iets ‘immoreels’ deden, negatiever reageerden op de morele weigeraar en zichzelf dan mensen die een anti bio-industrie essay moesten schrijven.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat participanten, na de confrontatie met een morele weigeraar of een niet-morele weigeraar, de niet-morele weigeraar negatiever beoordeelden. Dit is een opvallend resultaat, aangezien er werd verondersteld dat juist de morele weigeraar negatiever beoordeeld zou worden dan de niet-morele weigeraar. Deze

hypothese was gebaseerd op het onderzoek van Cramwinckel et al. (2013) waaruit bleek dat mensen negatiever reageren op een persoon die iets weigert vanuit moreel oogpunt dan iemand die iets weigert vanuit een niet-moreel oogpunt. Tevens kwam uit onderzoek van Monin et al. (2008) naar voren dat de reactie van een morele weigeraar wordt ervaren als een ingebeelde afwijzing, wat zorgt voor een negatiever zelfbeeld (Monin et al., 2008). Dit negatieve zelfbeeld zou ervoor zorgen dat men zowel de morele weigeraar als zichzelf negatiever zou beoordelen (Monin et al., 2008). Dit onderzoek laat echter de tegenovergestelde effecten zien en sluit dus niet aan bij de hypothese dat een confrontatie met een morele weigeraar leidt tot een negatievere evaluatie van de weigeraar als zichzelf. De redenen hiervoor worden verderop in de discussie besproken.

Verder bleek uit de resultaten dat de drie onderwerpen samen wel een kleine invloed hadden op de mate waarin de weigeraar als aardig werd ervaren. De participanten die een pro bio-industrie essay hadden geschreven bleken de morele weigeraar negatiever te beoordelen dan participanten die een anti bio-industrie essay hadden geschreven. Ondanks het feit dat dit effect alleen voorkwam bij participanten die niet waren gemanipuleerd met de angst om negatief geëvalueerd te worden, sluit dit wel aan bij de verwachte hypothese. De verwachting was namelijk dat participanten die een pro bio-industrie essay zouden schrijven (en hiermee iets ‘immoreels’ zouden doen) de morele weigeraar negatiever zouden beoordelen dan participanten die een anti bio-industrie essay zouden schrijven. Dit sluit aan bij eerder onderzoek waaruit blijkt dat mensen die iets immoreels doen en vervolgens worden geconfronteerd met een morele weigeraar, zowel de morele weigeraar als zichzelf negatiever beoordelen (Cramwinckel et al., 2013).

Hoe het kan dat de resultaten verder precies het omgekeerde patroon laten zien dan de aangenomen hypothese, kan te maken hebben met de sterkte van de morele confrontatie. Het is mogelijk dat het onderwerp bio-industrie bij de participanten minder heftig wordt ervaren

dan een ander moreel onderwerp. Ondanks de aanname dat mensen zich bewust zijn van de immoraliteit van de bio-industrie, bleek het gemiddelde cijfer van de attitude ten opzichte van de bio-industrie 30,39 te zijn. Dit sluit weliswaar aan bij de assumptie dat mensen over het algemeen negatief tegenover de bio-industrie staan, maar het is geen extreem negatief cijfer. Aangezien participanten de bio-industrie attitude vraag aan het begin van het onderzoek moesten invullen, om eventuele beïnvloeding te voorkomen, kan het zijn dat participanten gedurende het onderzoek en vooral tijdens het schrijven van het betoog positiever zijn gaan denken over de bio-industrie. Dit kan eventueel van invloed zijn geweest op de verdere beoordeling van zowel de weigeraar als zichzelf.

Verder bleek uit de resultaten met betrekking tot de beoordeling van de weigeraar, dat de mate van zelfverzekerdheid en onafhankelijkheid van de niet-morele weigeraar, negatiever werd beoordeeld dan die van de morele weigeraar. Ook deze resultaten sluiten niet aan bij de hypothese dat de morele weigeraar negatiever beoordeeld wordt dan de niet-morele weigeraar (Cramwinckel et al, 2013). Dit significante effect geeft namelijk aan dat de morele weigeraar als zelfverzekerder, sterker en onafhankelijker werd ervaren dan de niet-morele weigeraar.

Verder was wel er een klein effect te zien voor het schrijven van een essay op de beoordeling van de zelfverzekerdheid en onafhankelijkheid van de weigeraar. Dit kleine effect laat zien dat een participant die een anti bio-industrie betoog moest schrijven de mate van onafhankelijkheid en zelfverzekerdheid positiever beoordeelde dan een participant die **en** pro bio-industrie betoog had geschreven. Deze ondervindingen sluiten aan bij de verwachting dat een participant die een pro bio-industrie zou schrijven de morele weigeraar negatiever zou beoordelen.

Uit onderzoek van Ellemers (2008) naar moraliteit in groepssituaties en individuele situaties blijkt dat moraliteit in beide situaties het meest belangrijke onderdeel is van het zelfconcept. Moreel juist handelen is van groot belang voor het ontwikkelen van een positieve

zelfevaluatie. Door immoreel te handelen wordt het zelfconcept bedreigd en beoordeelt een persoon zichzelf negatiever (Ellemers, 2008). De verwachte hypothese van de zelfevaluatie was dus ook dat een participant zichzelf negatiever zou beoordelen in confrontatie met een morele weigeraar dan in confrontatie met een niet-morele weigeraar. Deze verwachting werd niet ondersteund. Alle drie de factoren die in dit onderzoek zijn onderzocht, bleken niet van invloed op de mate waarin de participanten positief over zichzelf waren.

Uit onderzoek van Leary (1983) blijkt dat de angst voor negatieve evaluaties betrekking heeft op het gevoel van angst die is gekoppeld aan negatieve evaluatie tijdens het anticiperen of deelnemen aan een sociale situatie (Leary, 1983). De verwachte hypothese voor de negatieve zelfevaluatie was dus ook dat deze sterker zou zijn voor de personen die gemanipuleerd waren met ‘de angst om negatief geëvalueerd’ te worden dan voor mensen die niet waren gemanipuleerd. Bij de negatieve zelfevaluatie van de participanten is enkel een klein, tegenovergesteld effect gevonden. Dit effect laat zien dat participanten die gemanipuleerd werden met ‘de angst om negatief geëvalueerd te worden’, juist een positievere zelfevaluatie hadden dan mensen die niet gemanipuleerd waren. Deze resultaten spreken wederom de hypothese tegen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat het onderwerp bio-industrie mensen niet genoeg raakt in hun morele identiteit en dat men zich hierdoor niet bedreigd voelt in het zelfconcept. Zodra het morele onderwerp niet bedreigend is voor het zelfconcept, en hiermee niet echt aankomt bij de mensen, klopt het dus dat het proces niet naar verwachting is verlopen.

Beperkingen en vervolgonderzoek. De gevonden resultaten sluiten voor het merendeel niet aan bij de gestelde hypothesen van het onderzoek. Dit kan mogelijk te maken hebben met de beïnvloeding van bio-industrie attitude van de participant tijdens het experiment. Vaak werd er in de pro bio-industrie betogen beargumenteerd dat voldoende voedsel van groot belang is voor de wereldbevolking om iedereen van eten te kunnen

voorzien. Tevens werden er argumenten gegeven over dat het welzijn van het dier wel als belangrijk wordt ervaren, maar niet opweegt tegen het welzijn van de mens. Sommige participanten beargumenteerden dat de bio-industrie een noodzakelijke manier is van voedselproductie. Het zou kunnen zijn dat participanten tijdens het schrijven van pro bio-industrie betoog positiever zijn gaan denken over de bio-industrie en hierdoor de morele weigeraar en zichzelf niet negatiever beoordelen dan een niet-morele weigeraar, maar juist positiever. Dit betekent dat de hypothesen van het onderzoek niet opgaan en de morele confrontatie niet de verwachte invloed heeft op de evaluatie van de participant. De bio-industrie attitude vraag werd aan het begin van het onderzoek gesteld om niet van invloed te zijn op de resultaten. Het zou kunnen dat participanten bij aanvang van het onderzoek negatief tegenover de bio-industrie stonden en naarmate het experiment vorderde hun mening over de bio-industrie hebben bijgesteld en soms zelfs een tegenovergestelde mening formuleerden. Wat mogelijk een goede optie zou zijn geweest is dat er aan het einde van het experiment dezelfde bio-industrie attitude vraag beantwoord moest worden, om te kunnen kijken of de houding ten opzichte van de bio-industrie veranderd was.

De niet-morele weigeraar is in het onderzoek juist negatiever beoordeeld dan de morele weigeraar wat verklaard zou kunnen worden door de geloofwaardigheid van het weigeren. De niet-morele weigeraar wil niet meedoen aan het experiment omdat hij/zij last heeft van zijn hand. Het zou kunnen dat de participanten dit niet als geloofwaardig opvatten en hierdoor negatiever op de niet-morele weigeraar reageren dan op de morele weigeraar.

Een andere alternatieve verklaring zou te maken kunnen hebben met de gedeelde morele waarden van de participanten. Hoewel een morele confrontatie normaliter leidt tot een negatieve beoordeling van de weigeraar, blijkt uit onderzoek van Cramwinckel et al. (2013) dat gedeelde morele principes met de weigeraar tot een positievere beoordeling van de weigeraar leidt. Hoe sterker de overeenkomst van de morele principes tussen de weigeraar en

de participant, hoe positiever de weigeraar werd beoordeeld (Cramwinckel et al., 2013). Dit zou verklaren dat als men positiever is gaan denken over de bio-industrie het dus ook klopt dat degene met dezelfde morele waarden positiever wordt beoordeeld.

Een verdere mogelijke beperking van het onderzoek zou te maken kunnen hebben met de theorie van Leary (1983) over de angst om negatief geëvalueerd te worden. Deze theorie stelt dat mensen graag moreel juist willen handelen om hierdoor aan een morele standaard te voldoen. Zodra een moreel standaard niet wordt nageleefd ontstaat volgens Leary (1983) de angst voor de reactie van een ander. Leary (1983) stelt dat de mens van nature een sociale angst ervaart, waarbij de angst om negatief geëvalueerd te worden door anderen centraal staat. Volgens deze theorie zouden de participanten die een pro bio-industrie betoog moesten schrijven, en hiermee de morele standaard niet naleefden, de angst ontwikkelen om negatief geëvalueerd te worden. Wat echter in het onderzoek alleen is gemanipuleerd is dat de participant beoordeeld zou worden door de proefleider. Hier is niets gemeld over de *negatieve* evaluatie van de beoordeling. Voor vervolgonderzoek zou het bijvoorbeeld goed zijn om bij het vermelden van de beoordeling van de proefleider aan te kaarten dat er alleen wordt gekeken naar de slechte kanten van het geschreven betoog. Hiermee zou de angst om *negatief* geëvalueerd te worden aanwakkeren in plaats van alleen de angst om geëvalueerd te worden.

Deze beperkingen zouden bij vervolgonderzoek veranderd kunnen worden. Zo zou de bio-industrie controlevraag toegevoegd kunnen worden om te corrigeren voor een verandering in de attitude ten opzichte van de bio-industrie. Ook zou de nadruk gelegd kunnen worden op de negatieve evaluatie van de beoordeling van het betoog. Tevens zou de ‘Brief Fear of Negative Evaluation Scale’ en de manipulatie hiervan toegepast kunnen worden bij een ander moreel onderwerp zoals homoseksualiteit. Misschien dat een moreel onderwerp met betrekking tot bijvoorbeeld religie een participant meer persoonlijk raakt, waardoor er een heftigere reactie ontstaat op de morele weigeraar dan bij het onderwerp bio-industrie. Beide

zijn morele onderwerpen, maar het zou kunnen zijn dat een onderwerp met betrekking tot religie voor een persoon meer van belang is voor de morele identiteit dan bijvoorbeeld de bio-industrie. Een confrontatie met de morele weigeraar zou dan harder aan kunnen komen, wat tot een andere beoordeling kan leiden van zowel de weigeraar als het zelfbeeld van de participant. Het lijkt me daarom belangrijk om de angst om negatief geëvalueerd te worden tevens bij andere morele onderwerpen te onderzoeken die bijvoorbeeld meer van invloed zijn op de morele identiteit van een persoon. Hierdoor kan er gekeken worden naar een andere context met mogelijk andere resultaten. Zo zou de angst om negatief geëvalueerd te worden bijvoorbeeld wel van invloed kunnen zijn op een moreel onderwerp met betrekking tot religie, maar niet bij het morele onderwerp bio-industrie. De morele confrontatie die in dit onderzoek heeft plaatsgevonden is hoogstwaarschijnlijk geen morele bedreiging geweest voor de participanten, waardoor de verwachte negatieve beoordeling van zowel de weigeraar als zichzelf niet opging.

Conclusie

Samenvattend blijkt uit het onderzoek dat de morele weigeraar positiever werd beoordeeld dan de niet-morele weigeraar, wat ingaat tegen de verwachte hypothesen en eerder onderzoek. Uit eerder onderzoek blijkt dat juist de morele weigeraar negatiever wordt beoordeeld dan de niet-morele weigeraar na een morele confrontatie. Wel bleken er kleine effecten te zijn voor de mate waarin de weigeraar als aardig ervaren werd en de agency van de weigeraar die aansloten bij de verwachtingen. De resultaten van de zelfevaluatie van de participanten bleken ook in te gaan tegen eerder onderzoek. De ondervindingen ondersteunen merendeels de tegenovergestelde resultaten van de verwachte hypothesen.

Er is een aantal beperkingen die gecorrigeerd moeten worden als er sprake is van een vervolgonderzoek. Stel er blijkt uit vervolgonderzoek, waarbij een moreel onderwerp wordt

onderzocht dat meer aansluit bij de morele identiteit van een persoon, dat de angst om negatief geëvalueerd te worden wel van invloed is op de beoordeling van de weigeraar en de zelfevaluatie, dan zouden mensen hierop geattendeerd kunnen worden. Zodra mensen inzien dat er sprake is van sociale angst, waarbij mensen willen voldoen aan een moreel standaard, kunnen ze hun gedrag hier positief op aanpassen. Men zou deze angst kunnen corrigeren en kijken naar wat ze echt van het desbetreffende onderwerp vinden, zonder angst te hebben voor wat anderen van hen vinden. Hierdoor zouden mensen bewust kunnen worden van hun sociale angsten en de uitwerking hiervan. Zodra mensen zich bewust zijn van de morele standaard waar ze zich aan willen houden, zou het zo kunnen zijn dat ze in de toekomst minder heftig zullen reageren op de morele weigeraar en zichzelf. Door deze minder felle reactie, zouden morele conflicten in de toekomst wellicht verminderd kunnen worden.

Referenties

- Cialdini, R. B. (1994). Interpersonal influence. In S. Shavitt & T. C. Brock (Eds.), *Persuasion* Boston: Allyn & Bacon. pp.195–218.
- Cramwinckel, F. M., De Cremer, D., & Van Dijke, M. (2013). Dirty hands make dirty leaders?! The effects of touching dirty objects on rewarding unethical subordinates as a function of leader's self-interest. *Journal of Business Ethics*, 115(1), 93–100, <http://dx.doi.org/10.1007/s10551-012-1385-4>.
- Cramwinckel, F.M., Van den Bos, K., Dijk, E. van, Bruin, A., Van Oudvorst, S. & Sprakelaar, M. (2013). De invloed van gedeelde waarden in confrontaties met een morele weigeraar: Tegenovergestelde effecten op zelf- en weigeraarbeoordelingen. In M. Strick, M. Baas, L. Van Dillen, R. Dotsch, D. Lakens & M. De Vries (Eds.), *Jaarboek Sociale Psychologie 2013*(pp. 57-60). Groningen: ASPO Pers.
- Ellemers, N., Pagliaro, S., Barreto, M., Leach, C.W. (2008). Is it better to be moral than smart? The effects of morality and competence norms on the decision to work at group status improvement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1397-1410, doi: 10.1037/a0012628.
- Field, A. (2013) *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. Sage Publications Ltd, Londen.
- Haidt, J., Rosenberg, E., & Hom, H. (2003). Differentiating diversities: Moral diversity is not like other kinds. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(1), 1–36, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1559-1816.2003.tb02071>.
- Leary, M.R. (1983). A brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9, 371-376.
- Lerner, M.J. (1980) *The belief in a just world: A fundamental delusion*. Springer US.

10.1007/978-1-4899-0448-5_2.

- Manstead, A. S. R. (2000). The role of moral norm in the attitude–behavior relationship. In D. J. Terry & M. A. Hogg (Eds.), *Attitudes, behavior, and social context: The role of norms and group membership*(pp.11–30). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Monin, B., Sawyer, P. J., & Marquez, M. J. (2008). The rejection of moral rebels: Resenting those who do the right thing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(1),76–93, <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.95.1.76>.
- Osgood, C. E., Suci, G. J., & Tannenbaum, P. H. (1957). *The measurement of meaning*. Urbana:University of Illinois.
- Rodebaugh, T. L., Woods, C. M., Thissen, D. M., Heimberg, R. G., Chambless, D. L., & Rapee, R. M. (2004). More information from fewer questions: The factor structure and item properties of the original and Brief Fear of Negative Evaluation Scale. *Psychological Assessment*, 16, 169 –181.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1–65).New York: Academic Press.
- Sherman, D. K., & Cohen, G. L. (2006). The psychology of self-defense: Self-affirmation theory. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 38, 183–242. San Diego, CA: Academic Press. doi:10.1016/S0065-2601(06)38004-5.
- Tabachnick & Fidell. (2007) Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon
- Zhong, C., Liljenquist, K., & Cain, D.M. (2009). Moral self-regulation. licensing and compensation. In D. De Cremer (Ed.), *Psychological perspectives on ethical behavior and decision making* (pp. 75–89). Charlotte, NC: Information Age Publishing

Bijlage 1

#NAAM?

Items	Negatieve Beoordeling	Agency
Deze andere participant vind ik...		
Een prettig iemand om mee samen te werken	0,784	
Afschuwelijk	0,78	
Vriendelijk	0,764	
Vervelend	0,744	
Iemand die een goede vriend zou kunnen zijn	0,735	
Warm	0,717	
Plezierig	0,716	
Onplezierig	0,715	
Onvriendelijk	0,71	
Goedaardig	0,699	
Koud	0,673	
Te bewonderen	0,618	0,426
Onredelijk	0,61	
Respect	0,61	0,45
Vriendelijk	0,6	
Onvolwassen	0,594	0,471
Redelijk	0,582	
Immoreel	0,576	0,568
Goed	0,572	0,489
Vertrouwen	0,571	
Dom	0,545	0,48
Volwassen	0,523	0,499
Slim	0,503	0,503
Kreterig	0,492	
Afkeurend	0,486	
Verachtend		
Lage eigenwaarde		0,823
Hoge eigenwaarde		0,794
Onzeker		0,791
Zeker		0,769
Eerlijk		0,652
Afhankelijk		0,648
Rechtvaardig	0,469	0,644
Moreel	0,507	0,628
Sterk	0,402	0,615
Onethisch	0,517	0,609

Zwak	0,463	0,585
Onrechtvaardig	0,511	0,584
Onafhankelijk		0,568
Oneerlijk	0,403	0,547
Slecht	0,542	0,544
Ethisch	0,485	0,536
Passief		0,452
Wreed	0,426	0,451
Actief	0,405	0,437

NB. Factorladingen > |.55| zijn vetgedrukt. Factorladingen < |.40| zijn niet afgebeeld

Bijlage 2

Factorladingen (omgepoold) voor Factoranalyse met Varimax Rotatie van Zelfevaluatie

Items	Positieve Zelfevaluatie	Negatieve Zelfevaluatie	Comfortabiliteit
Blij	0.79		
Blij met jezelf	0.75		
Optimistisch	0.73		
Energiek	0.71		
Goed	0.67		
Tevreden met jezelf	0.65	0.47	
Comfortabel	0.58		0.41
Vastbesloten	0.58		
Zelfverzekerd	0.57		
Vreedzaam	0.50		
Vriendelijk	0.50		
Teleurgesteld in jezelf		0.83	
Walging voor jezelf		0.79	
Vol zelfkritiek		0.78	
Schuldig		0.76	
Boos op jezelf		0.69	
Ontevreden met jezelf	0.41	0.68	
Geïrriteerd door jezelf	0.41	0.61	
Zorgelijk			
Oncomfortabel			0.72
Ongemakkelijk			0.70
Opgewonden	0.46		0.48
Vermoeid	0.43		0.44

NB. Factorladingen > |.55| zijn vetgedrukt. Factorladingen < |.40| zijn niet afgebeeld

Bijlage 3

Brief Fear of Negative Evaluation Scale Leary (1983)

Read each of the following statements carefully and indicate how characteristic it is of you according to the following scale:

- 1 = Not at all characteristic of me
- 2 = Slightly characteristic of me
- 3 = Moderately characteristic of me
- 4 = Very characteristic of me
- 5 = Extremely characteristic of me

- _____ 1. I worry about what other people will think of me even when I know it doesn't make any difference.
- _____ 2. I am unconcerned even if I know people are forming an unfavorable impression of me.
- _____ 3. I am frequently afraid of other people noticing my shortcomings.
- _____ 4. I rarely worry about what kind of impression I am making on someone.
- _____ 5. I am afraid others will not approve of me.
- _____ 6. I am afraid that people will find fault with me.
- _____ 7. Other people's opinions of me do not bother me.
- _____ 8. When I am talking to someone, I worry about what they may be thinking about me.
- _____ 9. I am usually worried about what kind of impression I make.
- _____ 10. If I know someone is judging me, it has little effect on me.
- _____ 11. Sometimes I think I am too concerned with what other people think of me.
- _____ 12. I often worry that I will say or do the wrong things.

From: Leary, M. R. (1983). A brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9, 371-376.